

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державне інформаційно-видавниче підприємство
Видавництво «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

ВИДАЄТЬСЯ З 1976 РОКУ

Виходив під назвами:

«Русский язык и литература в средних учебных заведениях Украины», «Відродження», «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України», «Всесвітня література в сучасній школі».

З липня 2013 р. – «Всесвітня література в школах України».

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 20008 – 9808Р від 25.06.2013 р.

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 68829

Схвалено вченою радою Інституту іноземної філології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Тамара ГРЕВЦЕВА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Євгенія ВОЛОЩУК, д-р філол. наук, наук. співробітник
Європейського університету Віддіна

(Франкфурт-на-Одері, Німеччина)

Людмила ДАВИДЮК, канд. пед. наук, проф. кафедри
методики викладання світової літератури
НПУ імені М. П. Драгоманова

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, д-р філол. наук, директор
Інституту літератури НАН України, академік НАН України

Олена ІСАЄВА, д-р пед. наук, проф., зав. кафедри
методики викладання світової літератури
НПУ імені М. П. Драгоманова

Жанна КЛИМЕНКО, д-р пед. наук, проф. кафедри
методики викладання світової літератури
НПУ імені М. П. Драгоманова

Лідія МАЦЕВКО-БЕКЕРСЬКА, д-р філол. наук, проф., зав.
кафедри світової літератури Львівського національного
університету

Леся МІРОШНИЧЕНКО, д-р пед. наук, проф. кафедри
методики викладання світової літератури
НПУ імені М. П. Драгоманова

Дмитро НАЛИВАЙКО, д-р філол. наук, проф.,
дійсний член (академік) НАН України, зав. відділу
компаративістики Інституту літератури
імені Тараса Шевченка НАН України

Ольга НІКОЛЕНКО, д-р філол. наук, проф., зав. кафедри
світової літератури Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Олександр ПРОНКЕВИЧ, д-р філол. наук, проф., директор
Інституту філології Чорноморського державного
університету імені Петра Могили

Світлана САФАРЯН, канд. пед. наук, доц. кафедри
мовно-літературної освіти Інституту післядипломної
освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Борис ШАЛАГІНОВ, д-р філол. наук, проф. Національного
університету «Києво-Могилянська академія»

Фелікс ШТЕЙНБУК, д-р філол. наук, проф. кафедри
русистики та східноєвропейських студій
Університету Коменського (м. Братислава, Словачія)

МЕТОДИЧНА РАДА:

Світлана БАК, Рита ЄРОШЕНКО, Лідія ЗІНЕВИЧ,
Людмила КОВАЛЬОВА, Ірина КУЗЬМЕНЧУК,

Людмила ЛИСАК, Людмила ПАРАМОНОВА,

Олександр ПЕРВАК, Людмила ПУЛАТОВА,

Олена РЕВНІЦЕВА,

Ольга СУТУЛА, Ірина ТРИГУБ,

Наталія ХИМЕРА, Тетяна ЧЕРЕДНИК,

Марина ЧУБАРОВА, Валентина ЮРЧАК

Всесвітня Література

В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

Науково-методичний журнал
виходить 6 разів на рік

№ 4–6 (484–486) ЛИПЕНЬ — ГРУДЕНЬ 2022

ЗМІСТ

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

ШАЛАГІНОВ Борис. Учителю – про трансформацію понять класичної естетики в наші дні.....	2
МАН-2022	
ІСАЄВА Олена. Не зовсім наукова доповідь про підсумки конкурсу-захисту наукових проєктів із зарубіжної літератури в системі МАН України 2022 року	9
Перший педагогічний досвід	
КЛІЩ Наталія. Використання педагогічної моделі «Перевернутий клас» під час вивчення роману Гарлер Лі «Вбити пересмішника».....	13
Інформує МОНУ	
Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти	21

МЕТОДИКА, ПОШУК, ДОСВІД

КЛИМЕНКО Жанна. Знаходити джерела щастя за будь-яких умов <i>Методичне керівництво до підручника «Зарубіжна література. 5 клас» (автори – Олена Ісаєва, Жанна Клименко, УОВЦ «Оріон»)</i>	27
Вітаємо!	34
Методична палітра області: Кіровоградщина	
Учитель – учителю: уроки зарубіжної літератури в 5 класах Нової української школи. 3 досвіду роботи	35
Наша мініхрестоматія	
Цвіт папороті. Польська народна казка	51
Три мудрі поради. Угорська народна казка	55
Музи не мовчать!	
ЛИСАК Людмила. «Війна минула, творчість – вічна»	57
На поетичній хвилі	
НЕБЕЛЕНЧУК Ірина, ХОДАЦЬКА Ольга, КОНЦЕВА Вікторія, ЛІННИК Ольга. Вірші.....	59
ЛЕВІНА Любов. Добрі казки	60
Конкурс «Post lectum...»	
ГРНИЙ Микола. Пензлик математика	63

РІЗНІ УРОКИ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

8 клас	
ПРІЙМА Олеся. Довгий шлях додому Урок-проєкт за поемою Гомера «Одіссея»	64
10 клас	
ГУСЕВА Олена. «Тут усе дивно» Урок-самоконструювання за твором Бруно Шулца «Цинамонові крамниці»	66

ПІСЛЯ УРОКІВ

ГОРПІНЮК Ольга. Стара добра казка Сценарій п'єси-колажу для учнів 5–6 класів	72
За інтернет-джерелами	20, 26

На с. 1 обкладинки

Малюнок Катерини КОВАЛЬЧУК, учениці Хмельницької імназії № 1
(учитель Людмила ЛИСАК)

ЗНАХОДИТИ ДЖЕРЕЛА ЩАСТЯ ЗА БУДЬ-ЯКИХ УМОВ

МЕТОДИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ДО ПІДРУЧНИКА «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА.
5 КЛАС» (АВТОРИ – ОЛЕНА ІСАЄВА, ЖАННА КЛИМЕНКО. УОВЦ «ОРІОН»)

Жанна КЛИМЕНКО, докторка педагогічних наук, професорка кафедри методики викладання світової літератури
НПУ імені М. П. Драгоманова

Підручник створено за модельною програмою «Школа радості» (авторський колектив: Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В., Тіхоненко С., Вітко-Головач М., Джангобекова Т.) [5]. В основі нашої програми – ідея про важливу роль радості в духовному зростанні як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Невипадково саме «Ода до радості» Шиллера стала гімном Євросоюзу. І наше страшне сьогодення, попри все, утвердило в переконанні, що філософія оптимізму є дієвим способом протистояння війні, допомагає багатьом виживати й утримувати душевну рівновагу. Отже, маємо вчити наших дітей знаходити джерела радості, плекати радість у собі й дарувати її іншим. Зокрема актуальною видається така порада психологині О. Любченко: «Радіти? Під час війни? Психолог точно при свідомості? ... Так, під час війни та будь-якого іншого випробування, яке відбирає у нас багато життєвої енергії, нам обов'язково потрібно знаходити та використовувати джерела щастя. Робити те, що приносить нам задоволення, тішить, підтримує, веселить і – о Боже! – приносить насолоду. Це доведений механізм виживання та головна навичка резилієнта» [4].

Саме концепції радісного навчання підпорядковано й весь апарат нашого підручника, з яким ми ознайомили вчительство у ході кількох вебінарів, зокрема всеукраїнського [1]. Сам підручник є САМОДОС-ТАТНЬОЮ НАВЧАЛЬНОЮ КНИГОЮ, яка повністю забезпечує виконання програми «ШКОЛА РАДОСТІ». У процесі його підготовки значної ваги надавали структуруванню навчального матеріалу. Адже структура – це своєрідний кістяк, на який і нанизують-

Підсумковий плакат до теми «Е. Портер. «Полліанна»

ся ідеї та методичні гачки. Підручник «Зарубіжна література. 5 клас» (автори – Олена Ісаєва, Жанна Клименко) містить **5 розділів відповідно до 5 розділів програми**, кожен подано у формі своєрідної мандрівки [2]. Наприклад, мандрівка друга «На гостину до літературної казки» або мандрівка четверта «Сила творчої уяви».

Матеріал підручника структуровано за **такими рубриками**: Читаємо із задоволенням, Обмірковуємо й обговорюємо прочитане, Українські стежини зарубіжної літератури, Цікавинки для допитливих. До таємниць мистецтва слова, Мистецькі передзвони, Літературні нотатки подорожнього, Підсумовуємо, Підсумовуємо мандрівку (міститься наприкінці розділів).

У ході роботи керувалися переконанням, що **головним у підручнику мають бути, звичайно ж, самі твори**. Саме тому хрестоматійна частина містить широкий масив художніх текстів, що й надасть можливість учням повністю опанувати зміст навчального предмета. Майже всі твори, запропоновані програмою до вивчення в

повному обсязі, представлено повністю в кращих українськомовних перекладах. Це і «Снігова Королева» Г. К. Андерсена, і «Зоряний Хлопчик» О. Вайльда, і народні казки, і «Лобо – володар Курумпо» Е. Сетона-Томпсона, і всі вірші. У скороченому варіанті подано лише повість-казку «Лускунчик і Мишачий король» Е.Т. А. Гофмана, оскільки значний обсяг цього твору не дає змоги повністю вмістити його в підручник. Відзначимо, що це обережне скорочення, воно здійснено так, щоб зберегти сюжет твору, забезпечити плавні переходи в місцях скорочень, увесь час утримувати читацьку інтригу. Щодо тих творів, які рекомендовано вивчати в уривках, то представляємо всі фрагменти, позначені в анотаціях. Наприклад, якщо програма орієнтує на читання 3-4 розділів «Полліанни» за вибором учителя, то відповідно даємо 4 розділи. Причому 3 розділи подано повністю, один – із незначним скороченням (усього на 1 сторінку). Уривки деяких творів учні зможуть прослухати за QR-кодами в спеціально підготовленій **аудіохрестоматії**.

Хрестоматійна частина підручника містить також легко читабельний **уривок оригіналу «Зоряного Хлопчика»**, який цікаво буде порівняти з перекладом (завдання до такої роботи наявні в рубриці «Цікавинки для допитливих»).

Окремої уваги потребує редакторська підготовка творів до підручника. Так, скорочений варіант повісті-казки «Лускунчик і Мишачий король» представлено в перекладі Є. Поповича. Це майстерне відтворення тексту, зокрема за цей переклад Є. Попович отримав найвищу перекладацьку премію – імені Рильського. Однак у підручнику не випадково у виносці зазначено таке: у переклад внесено окремі редакторські правки відповідно до вимог сучасного перекладознавства. Що ж це за правки і яка була в них необхідність? В оригіналі події твору відбуваються не на Новий рік, а саме на Різдво (Der Weihnachtsabend (Святвечір) – так німецькою називається перший розділ). І саме про різдвяні дива оповідає нам автор. У тексті Гофмана немає ані Діда Мороза (у німецькій культурі взагалі відсутня така фантастична істота), ані новорічного вечора. Звідки ж вони взялися у друготворі? Відповідь на це запитання є

очевидною, якщо згадати, що в радянські часи існувала заборона на святкування Різдва і відповідно повість-казка не побачила б світ, якби у перекладі залишили Святвечір і святого Христоса, як насправді є в Гофмана. Отже, ми вважали за необхідне виправити ці наслідки колоніального перекладання, щоб закладений автором ефект саме різдвяного дива відчули й наші діти так само, як його відчують читачі казки Гофмана з інших країн. Крім того, таке мінімальне редагування зберігає національний колорит твору.

Значної ваги в підручнику надано **словниковій роботі**. Зокрема у виносках пояснено всі гіпотетично нові для учнів слова й вислови, а відповідно в завданнях прагнули повернути увагу до цих слів. Наприклад, **одне із формувальних завдань** звучить так:

– Оцініть, як розширився ваш словниковий запас, орієнтуючись на запитання: «Які нові слова та вислови я дізналась/дізнався завдяки прочитаній казці?».

Разом із рубрикою, яка містить художні тексти, найголовнішими є **«Обмірковуємо й обговорюємо прочитане»**, а також **«Підсумовуємо»**. У них представлено методичну систему роботи з художнім твором, спрямовану на утримання уваги учнів, формування їхньої читацької спостережливості, аналітичного мислення, розвиток емоційного інтелекту, а головне – **на пізнання себе й навколишнього світу через художній твір**.

Завдання та запитання прагнули розробити таким чином, щоб охопити все коло компетентностей, закладене програмою. Відомо, що компетентнісний підхід асоціюють із тріадою «знання, вміння, ставлення». Проте найважливішим питанням є таке: заради чого це все? Насамперед **заради формування умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях**. Цьому, наприклад, можуть сприяти такі завдання:

– Уявіть таку життєву ситуацію: вам зустрілась людина, яка за своєю поведінкою схожа на шакала Чандараву. Як би ви поводитися з нею? Що порадили б іншим, у чиєму оточенні є така людина?

– Поміркуйте, в яких ситуаціях Кай і Герда поводитися необачно.

– *Складіть правила безпечної поведінки дітей, яких, на ваш погляд, необхідно обов'язково дотримуватись у сучасному світі.*

Узагалі ж у підручнику наведено різнопланові запитання й завдання: репродуктивні, творчі, ігрові, інтерактивні, спрямовані на розвиток виразного читання, критичного мислення, мовлення. Також є *прогностичні*, які націлюють учнів на висловлення передбачень, як далі розвиватимуться події твору. Наприклад, перед «Казкою про твердий горіх» із повісті-казки Гофмана є таке:

– *Спробуйте за назвою казки, яку почав розповідати Дросельмаєр, передбачити, про що вона буде.*

Крім того, підручник містить завдання, які заохочують до виготовлення різних саморобок на літературні теми, наприклад:

– *За бажанням виготовте різдвяну листівку (паперову чи цифрову), або ялинкову прикрасу, або книжкову закладку для своїх рідних, використавши образи з казки «Лускунчик і Мишачий король».*

Широка палітра різноманітних запитань і завдань дає учителю можливість обрати ті, які будуть найдоцільнішими для конкретних учнів і учениць, допоможе враховувати інтереси школярів, сприяє втіленню в життя особистісно орієнтованого підходу.

Підручник забезпечує всі види навчальної діяльності, зазначені в програмі. Наприклад, у межах **формування екологічної компетентності** програма пропонує в ході вивчення оповідання Е. Сетона-Томпсона «Лобо» порівняти художні та науково-популярні тексти про тварин [5]. З цією метою подано і покликання, і QR-код на текст із надзвичайно цікавого видання саме для дітей. Це журнал «Дика п'ятірка», виданий Європейським товариством дикої природи. Він містить поради щодо того, як поводитися в разі зустрічі з дикими тваринами, й багато іншої цікавої інформації. Зайшовши за наданою адресою, учні побачать оригінально подану вербально-візуальну інформацію про вовка. Також пропонуємо відповідні завдання, зокрема таке:

– *Складіть правила поведінки людини в дикій природі, за бажанням намалюйте до них ілюстрації та оформте як пост в соцмережі або повідомлення для шкільного сайту.*

Чільне місце в підручнику приділено рубриці «**До таємниць мистецтва слова**»,

в якій подано статті з теорії літератури. Але не лише вербальні пояснення містить ця рубрика. Із власного вчительського досвіду знаємо, що теорія літератури може зовсім не приваблювати учнів, іноді видаватися їм нудною й непотрібною. Тому своїми гаслами ми обрали такі: «Просто про складне», «Теорія літератури – це весело». Як конкретно намагались реалізувати ці гасла? По-перше, матеріали з теорії літератури подаємо з *елементами коміксованого стилю і через діалог уявних ровесників наших п'ятикласників.*

Так, учні побачать дещо **коміксовану схему сюжету**, мета якої – унаочнити основне в статті й водночас викликати міркування за наданим у ній матеріалом.

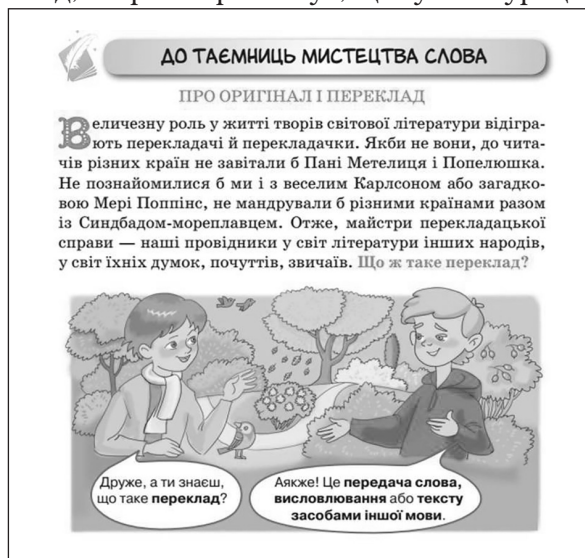
Схема до статті підручника «Про сюжет художнього твору»

Реалізуючи засади Школи радості, ми, безумовно, думали про створення ситуацій успіху для учнів. Так, щоб підсилити ефект від радості пізнання, іноді навмисно давали візуалізаційну підказку. Адже наша мета – не впіймати школярів на незнанні, а допомогти їм пригадати вивчене або ж повернути до того, що пропустили. Насправді ж ця підказка чарівна, бо діятиме лише тоді, коли учень таки опрацює теоретико-літературний матеріал. Наприклад, так є зі словом *кульмінація*. Тут використано **прийом вербально-візуальної подачі поняття**, мета якого – стимулювати пам'ять учнів, увиразнивши головне.

Як бачимо, гора, вмонтована у слово замість літери **Л**, нагадує про елементи сюжету, а вершина її – про саму кульмінацію.

А що таке оригінал і переклад, ми вирішили пояснити **через діалог** – тобто подаємо життєву ситуацію (немов шестикласник пояснює п'ятикласниці). Або це розмова двох однолітків, просто дівчинка, наприклад, хворіла й розпитує, що було на уроці.

Фрагмент із підручника з прикладом використання діалогу в коміксованому стилі

Особливу увагу в підручнику приділено формуванню української ідентичності учнів. Цьому покликана служити насамперед рубрика **«Українські стежини зарубіжної літератури»**, яка містить найрізноманітніші українознавчі матеріали. Саме з неї п'ятикласники зможуть дізнатися і про юну акторку Рівненського театру, яка у віці Полліанни на великій сцені почала грати роль головної героїні роману Е. Портер. У цій рубриці школярі побачать маленьких Кия, Щека й Хорива з Поштової площі, переодягнених у персонажів повісті Марка Твена «Пригоди Тома Соєра». Звідси дізнаються про цікаву українськомовну серію казок, видану «Веселкою», і про достатньо свіжу збірку – «Казки й легенди Криму».

Однак ми виходили з розуміння, що було б методично неправильно, якби українознавчий матеріал був зосереджений суто в одній рубриці. Адже проблема формування української ідентичності учнів настільки важлива, що має бути наскрізною для всього підручника. Саме тому постійно звертаємо увагу учнів на факти й реалії, пов'язані з Україною, спрямовуємо на порівняння

творів української та зарубіжної літератур. Наприклад, говорячи про Сетона-Томпсона як одного із засновників скаутського руху, згадуємо про українських скаутів; а розкриваючи поняття «мандрівні сюжети», обов'язково звертаємо увагу на Франкового «Лиса Микиту».

Фрагмент підручника із рубрикою «Українські стежини зарубіжної літератури»

Рубрика **«Мистецькі передзвони»** – це матеріал про взаємозв'язок літератури та інших видів мистецтв. Вона покликана найбільшою мірою увиразнити культурологічний контекст творів.

Однак висвітленню культурологічного контексту сприяють ще дві допоміжні рубрики.

Так, **«Цікавинки для допитливих»** – це літературознавчі, етнографічні, історичні та перекладознавчі відомості, які містять фонові знання, необхідні для розуміння твору, або слугують відповіддю на природні для творчого читача запитання, а можливо, для когось і на зовсім несподівані, скажімо, такі:

– *Якого птаха намалював Малян вперше?*

Адже в переказі Івана Чирка це не конкретизовано. А між тим в одному з варіантів казки китайською мовою його названо – це півень. Невипадково саме півня зображено й у китайських мультфільмах, кадри з одного із них подано в підручнику. Цікаво, що півень у китайській культурі є символом високої моралі і носієм кращих якостей особистості. З огляду на це запропоновано й таке запитання:

– *Тож подумайте, чому Малян на своєму першому малюнку чарівним пензлем міг зобразити саме півня?*

– *Що це за орден Усмішки і як з ним пов'язані Астрід Ліндгрєн, Джоан Ролінг,*

Туве Янсон, а також відомий український поет і видавець Іван Малкович?

Саме з цієї рубрики учні дізнаються, що існує Радісне місто і з ким із письменників воно пов'язане.

Рубрика **«Літературні нотатки подорожного»** присвячена пам'ятним місцям, пов'язаним із літературою. Наприклад, у ній ідеться про Німецьку дорогу казок, про цікаві скульптури Мауглі й Багіри в Україні й Австралії, музей Астрід Ліндгрєн у Стокгольмі. У багатьох місцях учні зможуть побувати віртуально, скориставшись к'юар-кодами.

Щодо **ілюстрування** підручника, то ми намагались дібрати різноманітні ілюстрації – класичні й сучасні, живопис і графіку, різностильові й різнонаціональні. Прагнули, щоб учні бачили різні інтерпретації й обирали для себе ближчі. Як відомо, існують два підходи до ілюстрування твору: коли подаються малюнки одного художника і коли використовують ілюстрації різних. На наш погляд, ілюстрування підручника в одному ключі значно звууже його можливості. Не варто забувати, що це особливий жанр, в якому представлено найрізноманітніші твори. Ідея різноплановості ілюстративного оформлення перегукується з ідеєю розмаїття самої літератури, в якій співіснують різні письменницькі стилі, різні жанрові форми тощо.

Ми переконані, що на формування читача впливають й ілюстрації. Тому не вважали за потрібне нав'язувати один стиль ілюстрування, один погляд – хай учні розглядають і обирають, що їм ближче, суголосне їхнім уявленням про персонажа. Або навпаки – дивуються, що вони такого зображення й уявити навіть не могли. І в цьому теж виявлятимуть своє «Я».

Крім того, ілюстративним матеріалом ми намагались показати: література навколо нас! Вона не лише в книжках, не десь далеко, а зовсім поруч. Саме тому в підручнику можна побачити й новорічні прикраси за мотивами казки про Лускунчика, й кульку із зображенням і гаслом Полліанни, і чашку з мумі-мамою.

Своєрідною родзинкою підручника є підготовлений саме для цього видання **широкий візуалізаційний матеріал**: інформаційні та інфографічні плакати, хмари слів,

метафоричні схеми тощо. Узагалі візуалізацію в навчальному процесі пропонуємо використовувати як потужний засіб аналізу, порівняння, установлення зв'язків, систематизації та узагальнення навчального матеріалу, а головне – вираження власного «Я» учня. Пропонуючи різні види візуалізаційних засобів, прагнемо стимулювати власну творчість учнів. Адже сподіваємось, що гарні зразки навчатимуть і самих школярів передавати свої знання через зорові образи.

Хмаринка слів до роману Е.Портер «Полліанна»

Плакати до теми «Туве Янсон. Капелюх чарівника»

Особливу роль у підручнику відведено **коміксам**. Адже добре знаємо, що учні цікавляться ними, але наша мета – **перенести інтерес з коміксу на твір, посередництвом коміксу учнів повернути до прочитаного тексту**. Підручник містить фрагменти коміксів як відомих зарубіжних авторів, так і спеціально підготовлені для цього видання молодією українською художницею Анастасією Кравець.

Сторінка коміксу до «Мауглі» Кіплінга (авторка сценарію – О. Ісаєва, художниця – А. Кравець)

Сторінка коміксу до повісті-казки «Лускунчик і Мишачий король» Гофмана (авторка сценарію – Ж.Клименко, художниця – А. Кравець)

Працюючи над підручником, безумовно, замислювались над тим, у чому ж полягає секрет успішного **формульованого оцінювання**. Переконані, що багато хто з учителів використовував формувальне оцінювання, коли воно й не було ще так названо. Хіба ж і раніше ми не оцінювали учнів без балів, а словес-

но, не радили, як покращити роботу до того, як учень здав її, на проміжному етапі? Не пропонували обмінятися зошитами й оцінити роботу одне одного? Насправді ж один із секретів полягає, мабуть, у тому, що майже кожне завдання можна перетворити на формувальне. Як саме? Пригадаємо, що для формувального оцінювання важливими є, зокрема, три аспекти: **самооцінювання, взаємооцінювання й рефлексивна діяльність**. Отже, воно відбуватиметься, якщо надамо можливість учневі або учениці самим оцінити себе, налаштуємо їх давати поради одне одному, спрямуємо на рефлексію.

Для того щоб полегшити вчителю це **якщо**, у підручнику запропоновано низку завдань, за зразком яких можна розробити безліч інших. Наведемо лише деякі з них:

– *Перекажіть від імені одного з персонажів (Зоряного Хлопчика, Короля або Королеви) уривок «Зустріч сина з батьками». Які емоції він у вас викликав? Поміркуйте над запитанням «Чи вдалося мені під час переказу передати емоції обраного персонажа?»*

– *Обмінюйтесь виконаними творчими роботами з сусідом / сусідкою по партії й поміркуйте, які поради ви могли б дати автору / авторці для вдосконалення написаного.*

А ще один «секрет» полягає в тому, що насправді самооцінювання з кожної теми може бути зосереджене навколо по суті одних і тих самих головних запитань: **ЩО НОВОГО Я ДІЗНАВСЯ/ ДІЗНАЛАСЬ, ЯКИМИ ВМІННЯМИ ОВОЛОДІЛА/ ОВОЛОДІВ, ЯКІ ЕМОЦІЇ ВІДЧУЛА/ ВІДЧУВ** тощо. Ці запитання ми й намагалися зібрати в пам'ятку «Як оцінювати своє читачке зростання», подану у Вступі. Це своєрідна настанова на подальшу роботу, яку можна використовувати по-різному.

При цьому для учнів не зазначаємо, що тут вони самі оцінюють себе, а ось тут взаємооцінюють. А тут розвивають свою екологічну компетентність, чи підприємницьку, або якусь іншу. А намагаємося робити так, щоб це відбувалося. Адже переконані, що часто в непрямий спосіб, без напучувань і відкритих повчань можемо досягти значно більшого, ніж якимись прямими діями.

На форзацах підручника представлено різноманітні **пам'ятки**, які уклалися із урахуванням насамперед таких принципів:

1. Пам'ятки мають бути спрямовані на розвиток основних умінь, якими учень/учениця повинен оволодіти в 5 класі або які має вдосконалити після початкової школи (наприклад: «Як підготуватись до характеристики літературного героя / літературної героїні», «Як порівнювати художні твори»).

2. Пам'ятки мають відображати як традиційні, так й інноваційні види навчальної діяльності учнів («Як створити комікс», «Як працювати із хмаринкою слів» тощо).

Сповідуючи ідею радості як важливого для людини рушія вперед, значної ваги надавали **формуванню психологічної пружності особистості**, здатності протистояти незгодам, підніматися після ударів долі та йти вперед (докладніше про це див. у нашій статті «Формування психологічної пружності особистості засобами художньої літератури» [3]). Саме тому ми спрямували наш методичний апарат на формування реалістичного оптимізму, на розвиток умінь учнів знаходити вихід зі скрутного становища, аналізувати його з метою попередження аналогічних проблем. Так, однією з краплинок у морі нашої концепції є плакат, створений як підсумковий до теми «Гофман. "Лускунчик і Мишачий король"» на основі малюнка Хаяо Міядзакі.

Підсумковий плакат до теми «Гофман.
«Лускунчик і Мишачий король»
(на основі малюнка Хаяо Міядзакі)

Розглянувши плакат, пропонуємо п'ятикласникам поміркувати над такими запитаннями:

– Як стосуються наведені дієслова та словосполучення головних героя та героїні казки? А які з них ви обрали б для себе життєвим гаслом (назвіть 2-3 найважливіші, на ваш погляд)? Аргументуйте свою відповідь.

Сподіваємося, що наш підручник допоможе вчителям влаштувати для своїх вихованців свято зустрічі з кожним твором, а для школярів стане справжнім провідником у світ зарубіжної літератури, а отже – у світ радості пізнання.

Список використаних джерел:

1. Вебінар «Про методичні "гачки" нового підручника "Зарубіжна література" 5 клас, або Чому "який підручник, таке й навчання"» (авторки Олена Ісаєва та Жанна Клименко). URL: https://www.youtube.com/watch?v=zQ_c8FMq65o&t=4876s

2. І с а є в а О. О., К л и м е н к о Ж. В. Зарубіжна література: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: УОБЦ «Опiон». 2022. 376 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/vibr-pdruchnikv-5-klas-2021---2022-roki/konkursniy-vdbr/1movno-lteraturna-osvtnya-galuz/4-zarubzhna-literatura-5-klasa-zzso/zarubzhna-literatura-pdruchnik-dlya-5-klasu-zzso/zarubzhna-literatura-pdruchnik-dlya-5-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti-avt-sava-o-o-klimenko-zh-v/>

3. К л и м е н к о Ж. В. Формування психологічної пружності учнів засобами літератури // Всесвітня література в школах України. – 2016. – № 4. С. 2-5. URL: <http://enquir.npu.edu.ua/handle/123456789/27133>

4. Л ю б ч е н к о О. Бігом за радістю. Як продовжувати жити та розвиватися у воєнний час // НВ. 22 червня 2022 р. URL: https://life.nv.ua/ukr/blogs/yak-zhiti-pid-chas-viyi-yak-pozbutisya-pochuttya-provini-poradi-psihologa-50251429.html?fbclid=IwAR3xbsFoLfe1Nf27nzebTPag21arZ5Nx83p8OtmFkjmKhrGrqEZ_scY_Co#

5. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ніколенко О.М., Ісаєва О.О., Клименко Ж.В. та інші). URL: <https://drive.google.com/file/d/1VcmR4LmueemuTyXWO2wcaGO22ME-IIEh/view>